

PEDAGOGIKA FANINI O ‘QITISHDA TA’LIM ISLOHOTLARIGA MOS YANGI PEDTEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Shukurova Farida Xayrilla qizi

aliceamethyst59@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada ijodiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yordam berish, hamda yangi pedtexnologiyalarni qo‘llashda o‘quchilarga kuchli va chuqur bilimlarni egallashga yordam berish, shuningdek, kelajakda o‘z kasbiy faoliyati davomida yordam beradigan ta‘lim texnologiyalarini qo‘llash yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: kreativ texnologiya, pedagogik texnologiya, motivatsiya, fikrlash, qadriyat, dars, kasbiy faoliyat, kompetensiya.

Abstract: The article highlights the use of educational technologies that help develop creative and independent thinking, help students acquire solid and in-depth knowledge in the use of new educational technologies, and also help them in their professional careers in the future.

Keywords: creative technology, pedagogical technology, motivation, thinking, value, lesson, professional activity, competence.

Аннотация: В статье освещается использование образовательных технологий, которые помогают развивать творческое и самостоятельное мышление, помогают студентам приобрести прочные и глубокие знания в использовании новых образовательных технологий, а также помогают им в профессиональной карьере в будущем.

Ключевые слова: творческая технология, педагогическая технология, мотивация, мышление, ценность, урок, профессиональная деятельность, компетентность.

Oliy ta‘limni modernizatsiyalash sharoitida ijodiy texnologiyalardan foydalanish muammosi bugungi kun dol-zarb masalasi bo‘lmoqda. Davr talabiga ko‘ra, pedagogik jarayon muammolarini hal etishda ijodiy va konstruktiv yondashuvlarga olib keladigan ijodiy ta‘lim texnologiya-lari kabi yangi, innovatsion uslubiy yechimlarga o‘tish zarurati paydo bo‘ldi. Bunda shaxsning manfaatlari va qadriyati shakllanadi. Ta‘lim faoliyatini tashkil etishning asosiy komponenti kreativ texnologiyalar o‘quvchilar-ning o‘qish boshida paydo bo‘lgan fanga bo‘lgan

qiziqishi kuchli va barqaror bo‘lishini ta’minlashga, ijodiy fikrlash va mustaqillikni rivojlantirishga yordam beradi. Ijodiy texnologiyalar o‘quvchilarga kuchli va chuqur bilimlarni egallashga, undan foydalanish qobiliyatiga, shuningdek, kelajakda o‘z kasbiy faoliyati davomida o‘zlariga ega bo‘lishga yordam beradi. “Ta’lim tizimining zamonaviy tendensiyalari haqida

G.K.Selevko kitobida to‘g‘ri qayd etilgan. “Ta’lim texno-logiyalari ensiklopediyasi” so‘nggi o‘n-yigirma yil ichi-da dunyoning eng rivojlangan mamlakatlari ta’lim tizimi tomonidan yakunlangan yangi bosqichga o‘tishni nazarda tutadi. Quyida o‘zgarishlarni ko‘rishimiz mumkun:

- ta’limning ustuvor maqsadi sifatida “bilim, ko‘nikma va malaka”ga munosabat qayta ko‘rib chiqildi: fikrlash, ijodkor-lik, shaxsiy qobiliyatlar qadriyatlari birinchi o‘ringa chiqadi;

- ta’lim mazmuniga an’anaviy yondashuvlardan – jamiyat taraqqiyotining hozirgi darajasiga mos keladigan kompetensiyaga asoslangan yondashuvga o‘tish;
- ta’lim maqsadlari ierarxiyasi qayta ko‘rib chiqildi: integral ta’lim maqsadlari fanlardan ustunlik qiladi, fao-liyat yondashuvi kompetensiyaga asoslangan yondashuv bilan almashtiriladi;

- ta’lim qadriyatlari va ma’nolari: “siz o‘rganishingiz va ko‘paytirishingiz kerak...” emas, balki “biz sizga o‘z-lashtirish va qo‘llashingizga yordam beramiz...”;

- pedagogik munosabatlarning tabiati: avtoritarizm o‘z o‘rnini hamkorlikka, bilimda “yuqoridan” bilish va faoli-yatda sheriklikka beradi” [1, 3]

Ta’lim islohoti xorijiy tillarni o‘qitish nazariyasi va amaliyoti sohasida yangi tadqiqotlar olib borishga, ta’lim jarayoniga zamonaviy ta’lim va axborot texnologiyalarini ishlab chiqish va joriy etish bilan bog‘liq o‘qitish va tarbiyalashning innovatsion shakllari va usullarini izlashga olib keladi. Talabalar o‘rtasida bilimlarni izlash va o‘z-lashtirish jarayoni tabiiy va real hayotga yaqin bo‘lishi, ularda “bilimga bo‘lgan talab” bo‘lishi uchun ularni qaror qabul qilish zarurati bilan bog‘liq ta’lim muammolari bilan to‘qnashtirish kerak. “O‘quv jarayonini ketma-ket intellektual vazifalar va ularni hal qilish yo‘llari tizimi sifatida qurish o‘quvchilarning chet tilini o‘rganishdagi kognitiv va kommunikativ faolligini oshiradi” [2, 6].

Ta'lim, fan va innovatsiya jarayoni samaradorligini ta'minlaydi va vaqtni tejashga, o'qituvchi va talabaning yaqin hamkorligiga, shuningdek, o'zaro ta'lim berishga, ularning ijodiy salohiyatini, qobi-liyatlarini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi. Pedagogik texnologiya, ta'lim texnologiyasi, o'qitish texnologiyasi tushunchalari pedagogik adabiyotlarda turli maqsadlarda qo'llaniladi. Agar ta'lim, ta'lim va tarbiya jarayonlarini qamrab oluvchi pedagogik texnologiya o'z mazmuniga ko'ra ancha kengroq bo'lsa, ta'lim texnologiyasi asosan ta'lim muassasalariga tegishli bo'lib, o'qituvchi va o'quvchining ta'lim jarayonidagi faoliyati bilan bog'liq.

Chet tilini o'qitish metodikasida ta'lim texnologiyalarini til o'qitish maqsadi sifatida chet tilining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishni ta'minlaydigan o'quv jarayoni subyektlarining o'zaro bog'liq faoliyati majmuyi sifatida qarash kerak. Ta'lim texnologiyalari asosiy g'oyaga, o'quv maqsadiga erishishga hamroh bo'l-gan yetakchi omil, usul, vositalarga ko'ra bo'linadi. Pedagogik va uslubiy adabiyotlarda V.G. Gulchevskaya tomonidan texnologiyalarning tasniflari mavjud.

G.K. Selevko, V.T. Fomenko, T.I. Shamova, T.M. Davidenko. Masalan, muammoli ta'lim texnologiyalari, o'yin, kommunikatsiya, ijodiy, axborot (kompyuter) texnologiyalari va boshqalar. Bu barcha texnologiya turlarining qadriyat-shundaki, ular o'quv jarayoniga o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirishga yordam beradi, individual-lashtirish va farqlashni ta'minlaydi, o'quvchilarning qobi-liyatlari va moyilliklarini hisobga olgan holda, o'rganish ularning bilim faolligini oshirishga yordam beradi.

“Texnologiya” atamasi yunoncha (techne – “san'at”, “mahorat”) “san'at ilmi” degan ma'noni anglatadi; logo-tiplar – “so'z”, “ta'lim”. “Texnologiya” tushunchasi pedagogik, uslubiy va psixologik adabiyotlarga kompyuter texnikasining rivojlanishi va yangi kompyuter texnologiyalarining joriy etilishi bilan birga kirib kelganligi hamma tomonidan qabul qilingan. Shunday qilib, ba'zi metodist-lar o'qitish texnologiyasining innovatsion rolini tan olib, innovatsiyalar faqat yangi texnologiyadan kompleks foydalanishni va uning samaradorligini oshirish uchun o'quv amaliyotini qayta tashkil etishni o'zida mujassam etgan yangiliklarni o'z ichiga oladi, deb hisoblashadi.

“Biroq bu tushuncha pedagogikaga ishlab chiqarish sohasidan kelgan, chunki qadimgi davrlarda ham ta'lim jarayonida operatsiyalarning takrorlanishini

hisob ga ol-gan holda, ular “texnologik” usullardan foydalana boshla-ganlar. Birinchi ilmiy pedagogik texnologiyani Yan Amos Komenskiy (1592-1670) yaratganligi ham umumiy qabul qilingan, u texnologiyadan foydalanish ijobiy natija garo-vi ekanligini belgilab bergan. U o‘z yondashuvini “didak-tik mashina” deb atadi” [4, 6].

Bugungi kunda pedagogik texnologiyalar, shuningdek, ta’lim muammolarini hal qilishga qaratilgan o‘qituvchi harakatlarining izchil tizimi, “oldindan ishlab chiqilgan pedagogik jarayonni amaliyotda tizimli va izchil amalga oshirish”dir. Muammoli ta’lim texnologiyasi 1920-1930-yillarda Sovet va xorijiy maktablarda keng tarqaldi. “Muammo-li ta’lim 1894-yilda Chikagoda eksperimental maktabga asos solgan D. Dyuning nazariy tamoyillariga asosla-nadi, unda o‘quv dasturi o‘yin va mehnat faoliyati bilan almashtirildi. O‘qish, sanash, yozish mashg‘ulotlari faqat bolalarda o‘z-o‘zidan paydo bo‘lgan ehtiyoj-instinktlar

– fiziologik kamolot bilan bog‘liq holda amalga oshiril-di. Keyinchalik ijodkorlik, ijodiy fikrlash va muammo-li ta’lim sohasidagi psixologik-pedagogik tadqiqotlar muammoli ta’limning umumiy texnologiyasini ishlab chiqish imkonini berdi” [1, 6]

XX asrning 60-yillarida AQSh va Angliyada pedagogi-ka fanida alohida yo‘nalish – pedagogik texnologiya paydo bo‘ldi va hozirda dunyoning deyarli barcha mamlakatlari-ga tarqaldi. Bir tomondan, ta’lim texnologiyasi bu – o‘quv ma’lumotlarini qayta ishlash, taqdim etish, o‘zgartirish va taqdim etish usullari va vositalari yig‘indisi bo‘lsa, ikkinchi tomondan, bu o‘qituvchining o‘quv jarayonida o‘quvchi-larga kerakli texnik yoki texnik vositalardan foydalangan holda qanday ta’sir qilishi haqidagi fandır. XX asrning 70-90-yillarida pedagogik adabiyotlarda “ta’limning faol usullari” atamasi keng qo‘llanilgan. Bular o‘quvchilarni faol aqliy va amaliy faoliyatga undaydigan mashg‘ulotlarni tashkil etishning metod va shakllari bo‘lib, ularda muammoli, izlanish usullari, ishbilarmonlik o‘yinla-ri, treninglar, guruh muhokamalari va boshqalar kiradi.

XX asrning 90-yillarida ishbilarmon doiralarda xorijiy ildizli kreativ so‘zi va uning hosilalari ijodkorlik, kreativ, ijodiy so‘z paydo bo‘ldi. “Creative” so‘zi rus tiliga rekla-ma sohasidan ingliz tilidagi “creative” – ijodkorlik, ijodi-yotdan iz qog‘ ozi sifatida kiritilgan.

Hozirgi bosqichda chet tili ta’limining yuqoridagi bar-cha talablariga javob beradigan chet tilini o‘qitishning istiqbolli texnologiyalari orasida o‘quvchining

samarali o‘quv faoliyatiga hissa qo‘shadigan, o‘zini-o‘zi aks et-tirish vositasi sifatida qaraladigan ijodiy texnologiya-lar kiradi. Ijodiy texnologiyalar talabalarni nafaqat dars davomida, balki butun hayoti davomida til va madaniyatni mustaqil o‘rganishga tayyorlaydi, chunki u uzluksiz mustaqil til ta‘limi uchun sharoit yaratadi. Shunday qilib, davr talabiga ko‘ra, pedagogik jarayon muammosini hal qilishda ijodiy va ijodiy yondashishga olib keladigan ijodiy ta‘lim texnologiyalari kabi yangi, innovatsion uslubiy yechimlarga o‘tish zarurati paydo bo‘ldi, bunda pedagogik jarayonning qiziqishlari va qadr-qimmati o‘z ifodasini topdi. Shaxs ta‘lim faoliyatini tashkil etish-ning asosiy komponentidir. Ijodkorlik – hayratga tushish va o‘rganish qobiliyati, nostandart vaziyatlarda yechim topish qobiliyati, diqqatni yangi narsalarni kashf etishga qaratish va o‘z tajribasini chuqur anglay olish qobiliyatidir.

“Ijodiy texnologiyalardan foydalanish tayyor bilimlar-ni rad etishni o‘z ichiga oladi. Ta‘lim jarayonida “bilim” bilan bir qatorda “axborot” tushunchasi ham faol qo‘llaniladi. Ijodiy texnologiyalar talabaning aniq ma‘lumot-lardan bilim yaratish va olish qobiliyatini rivojlantirish imkoniyatini beradi” [5, 3].

Ijodiy texnologiyalar o‘quvchilarga kuchli va chuqur bilim olishga, undan foydalanish ko‘nikmasiga, shuning-dek, kelajakda ularning kasbiy faoliyati davomida ijodiy texnologiyalardan foydalanishga, bunga asoslangan ta‘lim esa analitik fikrlash, intellektual va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi. Binobarin, o‘qituvchi ijodkorlikni oshirish-ning samarali usul va vositalarini ishlab chiqishi kerak, chunki ijodiy jarayonning uzluksiz rivojlanishi uchun ma‘lum bir muhit zarur.

“Motivatsiya kuchaytirilsa, bilim sifatiga erishish mumkin. Chet tilini o‘rgatishda vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish uchun qiziqishni saqlab qolish kerak. Ijodiy texnologiyalar o‘quvchilarning o‘qish boshida paydo bo‘lgan fanga bo‘lgan qiziqishini doimiy va barqaror bo‘lishini ta‘minlashga, ijodiy fikrlash va mustaqillikni rivojlanti-rishga yordam beradi” [4, 5].

Tilni o‘zlashtirish jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun motivlarni kengaytirish vazifasi ustida ish-lagan holda, o‘qituvchi ushbu jarayonni samaraliroq qila-digan texnologiyalarni izlashni davom ettiradi. Shubhasiz, o‘quv jarayonida birgina emas, balki majmui texnologiya-larni qo‘llash ma‘qul bo‘ladi, buning natijasida oddiy ish-larga botib qolmaslik kerak. O‘qituvchining vazifasi butun o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish va o‘quvchi-ni o‘z faoliyati natijalaridan mamnun qilish uchun turli xil texnologiya turlarini birlashtirishdir.

Zero, darsda yoki chet tilidan imtihonda mavzuni a'lo darajada taqdim etish talabalarning bu boradagi bilimi ko'rsatkichi emas. Talabani chet tilidan keyingi foydalanishga tayyorgarligi darajasini o'qituvchi bilan suhbatni tashkil qilish yoki turli xil topshiriqlar yordamida rag'batlantirish, shu jumladan, savollarni qo'yish uchun turli texnologiyalardan foydalanish, talabalarda ularga mantiqiy javoblar berish orqali tekshirish mumkin.

Shunday qilib, ijodiy texnologiyalar oliy chet tillari ta'limi tizimini modernizatsiya qilish talablariga to'liq javob beradigan universitetda chet tillarini o'qitishda muno-sib o'rinni egallaydi. Ijodiy texnologiyalar nafaqat o'quv materialini o'qitish va o'zlashtirishning samarali vositasi, balki talabalarning jamoaviy ijodiy faoliyati uchun yaxshi rag'bat bo'libgina qolmay, ular muhim didaktik vazifani

– chet tilidan foydalanishni o'rgatishni ham bajaradi.

Uni-versitetda o'quv jarayonini tashkil etishda o'qituvchi oldida turgan asosiy didaktik muammolardan biri ijodiy faoliyat texnikasi va malakalarini o'rgatishdir.

Ijodiy qobiliyatlar o'quvchilarning ijodiy (nostandart) tafakkurining ajralmas xususiyatlari sifatida, o'quv maqsadi sifatida harakat qilib, o'ziga xos xususiyatga ega va tegishli sharoitlarda shakllanishi mumkin, ya'ni ijodiy xarakterga ega bo'lgan, ijodiy fikrlash faoliyati jarayonini rag'batlantiradigan modellarni tayyorlash doirasida.

Ushbu bosqichda eng mashhur ijodiy texnologiyalar sifa-tida aqliy hujum, sinektika, oltita fikrlash qalpoqlari va boshqalarni ko'rsata olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Didaktik evristika: Kreativ ta'lim nazariyasi va texnologiyasi. – M.: Moskva davlat universiteti nashriyoti, 2003.
2. Yershova A. GE, Bukatov V.M. O'qituvchining darsini, muloqotini va xatti-harakatlarini boshqarish: o'qituvchi uchun qo'llanma. 3-nashr, qayta ko'rib chiqilgan. – M.: Moskva psixologik va ijtimoiy instituti: Flint, 2006.
3. O'rta maktabda innovatsiyalar. O'qitish usullari: Sat. ilmiy, ishlar / ed. A.V. Xutorskiy. – M.: GNU ISMO RAO, 2006.

4. Korol A.D. Talabalarning kreativ o‘zini o‘zi anglash texnologiyasida evristik dialog usuli // Eidos. 2002. - No 1. - S. 2. URL: <https://eidos.ru/journal>.
5. Tarjima yarashini o‘rganishda tarjima modellarining yaratilishi tarjimasunoslikning uslubiy sifatda Nilufar Yokubovna Turdiyeva 2018/3/16 Jurnal: Inostrannaya filologiya: yazyk, literatura, obrazovanie Tom 3 Nomer 1 (66) Stranitsy 33-38.
6. Til va madaniyatning o‘zaro munosabati Mualliflar Nilufar Yokubovna Turdiyeva Nashr qilingan sana 2022/7 Jurnal Xorijiy filologiya 83 Raqam 2 Sahifalar 64-68.
7. Mualliflar Nilufar Yokubovna Turdiyeva, Navruz Shuxratovich Davirov
8. Nashr qilingan sana 30.01.2023 Jurnal Texaz Filologiya, madaniyat va tarix jurnali 14 Raqam Sahifalar 38-42. lingvomadaniyshunoslikda stereotiplar tushunchasi
9. Mualliflar Nilufar Yokubovna Turdiyeva Nashr qilingan sana 21.04.2022 Konferensiya materiallari Xorijiy Til Ta’limi Lingvodidaktikasi Va Innovatsion Asoslari Xalqaro Ilmiy-Amaliy Konferensiya Materiallari Raqam 1 Sahifalar 219-220.

Research Science and Innovation House